

Småstykker

AF VARHOS NYERE HISTORIE.

Gården Varho i Gørding sogn er en af Vestjyllands gamle hovedgårde, hvis tal gennem det sidste par århundreder jo har været stærkt svindende. Nogen stor herregård har Varho (Vardhoved) dog aldrig været, vidnesbyrd om, at den rent bygningsmæssigt har hævet sig ret meget over den almindelige, større bondegård, synes ikke at foreligge, og det kan fastslås, at gården på et ret tidligt tidspunkt har mistet den tiltrækning, som var en betingelse for, at adelige ejere ville bebo den.

Velfornemme Hans Hansen »sitzhaftig på Varho« havde fæstet gården 30. jan. 1665. Han var 8. april 1686 blandt fadderne ved en barnedåb i Gørding kirke. Barnet var Niels Hansens i Starup og holdtes over dåben af Mette Jensdatter, møllerens kone fra Sønderskov mølle — alt i alt en præsentabel forsamling med mange faddere og rigelige faddergaver. Imidlertid var denne tilbøjelighed blandt datidens bønder til prangende opbud ved festlige og højtidelige lejligheder blevet forbudt i Danske Lov (1683), der fastsatte faddernes antal til højst 5. Samtlige deltagere i festen blev indstævnet for retten, alle gjorde ed på, at de intet

kendte til den nye bestemmelse, undtagen Hans Hansen Varho, der egenhændig skrev et indlæg: »Da haver jeg hverken hørt eller set samme kgl. majst.' forordning, ej heller den enten af prædikestolen eller på kirkestævne erkyndet for menigheden her i Gørding kirke, som min sognepræst hæderlige og vellærde hr. A. Verlohren vil attestere. Om den er publiceret på tinget, ved jeg ikke, eftersom min svaghed i nogle år ikke haver tilstedet mig videre at komme end til Guds hus. Og det endda ikke så ofte, som jeg gerne ville. Formoder derfor om noget kan være sket imod kgl. majst.' forordning, som mig er u-vitterlig, det da i bedste mening måtte optages og mig for videre tiltale forsånes...« At Hans Hansen selv kunne skrive — og skrive således — viser, at han har været af en slægt, hvis velstand og øvrige sociale stilling tillod at give børnene en privat undervisning. Endnu var Varho regnet for en hovedgård, dvs. at den var fri for skat. 1683 siges om gården: »Ingen humlehaver, men ved gården er en frugthave af gamle og formuskede (halvrådne) pære-, æble- og blommetræer.« 1687 opsgav Vibeke Jensdatter, enke efter rådmand Laurids Frisch i Ribe, der året før havde fået gården i udlæg for gæld af Vibeke Rosenkrans, Kærgaard, den frihed, Varho hidtil havde hævdet under sine adelige ejere. Opsigelsen betød, at Vibeke Jensdatter i Ribe ikke tænkte på at sammenkøbe de 200 tdr. hartkorn bøndergods inden for 2 miles afstand fra gården, som var forudsætningen for, at Varho kunne opretholdes som skattefri hovedgård.

Hans Hansen døde 1696. Han efterfulgtes på Varho af sønnen Knud Hansen Vindfeld, hvis hustru hed Marie Christensdatter. Allerede 1704 var han

død, og Vibeke Jensdatter havde bortfæstet Varho til Terman Mortensen, der var søn af Morten Termanen i Kjærbøl, Farup sogn. Han skulle betale Knud Vindfelds enke 80 sldr. i 2 terminer, og desuden skulle Marie Christensdatter have lov i 2 år at bebo et skolehus på 4—5 fag sønden i gården, dette hus måtte hun nedbryde og bortflytte efter behag. Terman Knudsen, der kaldes »velagte unge karl«, synes at have fået hele gården i fæste, men ret længe blev han der vist ikke, om han i det hele taget tiltrådte fæstet, da han var utilfreds med ikke at kunne få overdraget en korntiende, som præsten Peder Gjørding havde fået i fæste. Ved kontrakt af 14. aug. 1705 bortfæstedes den $\frac{1}{2}$ gård til Tyge Jessen, gift med Maren Christensdatter. 11. 3. 1706 var Tyge Jessen med sin søn Jens Tygesen samt Anders Jepsen, der var fra Raahede, Hviding sg., forsamlet hos Vibeke Jensdatter i Ribe, hvor der blev aftalt, at Tyge Jessen afstod sin fæstede halve gård til sin søn Jens Tygesen og Anders Jepsen. Disse skulle overtage husene »som der på gården findes« samt alt søm- og nagelfast, korn, sæd m. v. Tyge Jessen og hustru skulle have det hus sønden i gården, som »velfornemme matrone Marie, sal. Knud Vindfelds« hidtil havde beboet. I aftægt skulle de årlig have 30 skæpper rug, 10 skp. byg, 10 skp. malt, 5 skp. boghvede, så længe de begge levede. Efter den ene af aftægtsfolkenes død skulle der ydes det halve. Desuden skulle de have 1 ko »levendes og ikke død«, 4 får på græs og vinterfoder, $\frac{1}{2}$ fedt svin, 30 læs tørv og 1 læs klyne. Endelig hæderlig begravelse. Datteren Inger Tygesdatter, der endnu var umyndig og »ej bekvem at antage gården med dens strenge avling«, skulle have af Anders Jepsen 90 rdl., der skulle betales i tre ter-

miner. — Kontrakten blev medunderskrevet af mag. Peder Terpager, Ribe, der var svoger*) til Vibeke Jensdatter, og af Jep Iversen i Raahede.

Aftægten til Tyge Jessen og hustru var efter omstændighederne — konjunkturerne var 1706 ikke særlig gode for bondestanden — ret rundelig og må have haft en tilsvarende levestof på Varho som forudsætning. Eller måske havde Tyge Jessen strammet sine fordringer lidt rigeligt. Selv fik han dog ikke nogen lang tid som aftægtsmand og var død, da hustruen Maren 5. novb. 1711 fik dom over hendes (el. mandens) søn Jens Tygesen og Anders Jepsen, der ikke havde villet yde hende den tilstrækkelige græsning til hendes ko og fire får. De måtte herefter overlade Maren Tygeskone en eng til afbenyttelse.

1712 var Vibeke Jensdatter død. Hendes rettlighed i Varho var tilfaldet hr. Ventzel Galten, præst i Sneum-Tjæreborg, som indstævnedes Jens Tygesen for en del penge, denne endnu skyldte for sin halvpart af bygningerne på Varho, samt resterende landgilde. Herefter synes Jens Tygesen at glide ud af billedet og Anders Jepsen at have overtaget hans part af Varho.

Forholdet mellem Anders Jepsen og aftægtskone Maren Tygeskone var, som man kan tænke sig, efter dommen i 1711 ikke særlig godt. 11. okt. 1713 kom Anders Jepsen ledsaget af sin nabo Bunde Sørensen (på Varho?) indtil Maren Tygeskone for at tale med hende om hendes aftægtsko, der skulle erstattes af en anden. Det var i mørkningen, og Maren stod og klippede et lam, som hun havde i sinde at slagte næste dag. Anders Jepsen fremkom med

*) Svoger, d.v.s. svigersøn.

sit ærinde. Maren spurgte, hvilken ko man havde tiltænkt hende. De svarede, at hun måtte vælge en af tre. Hvilke tre køer var det da? Det var tre sort-hjelmede. Maren spurgte, om de havde ingen værre (ringere). Hertil svarede Anders Jepsen, at de to i alt fald var gode nok, og når hun selv fik koen på foder, kunne den blive endnu bedre, da hun jo havde hø nok at give den! Maren svarede, at hendes hø var blevet fordærvet i stakkene »og det havde I Eders glæde af, Anders Jepsen, thi det har Eders pige sagt, at I glædede jer, fordi I misundte mig, at jeg fik så meget hø«. Hertil svarede Anders Jepsen, at det var usandt. »Skam få den, der løj!« sagde Maren Tygeskone. Så kaldte han på pigen Maren Nielsdatter, der kom til stede, men sagde, at hun aldrig havde sagt noget sådant til Maren Tygeskone, som dog svor på rigtigheden af sin påstand. Pigen svor også, »og derpå trådte de sammen til hinanden, og havde Maren Tygeskone en uldsax i sin hånd«. Hun spurgte pigen, om hun ville slå hende, hvortil pigen svarede, at hun ikke skulle sige andet, end hvad der var sandt. Så skubbede hun til Maren Tygeskone, så hun faldt om på gulvet, hvorefter pigen trak sig tilbage mod døren. Maren Tygeskone kom på benene igen og løb med uldsaxen i hånden mod pigen, der sparkede fra sig med sine træsko på fødderne. Så kastede Maren Tygeskone saxen mod pigen, »der blev blodig udi ansigtet«. Nu løb pigen mod døren, men Maren greb en kedel med varmt vand, som hun slog efter hende. Noget af vandet ramte Bunde Sørensen, der nær var blevet skoldet. »Man skolder svin og ikke folk!« råbte pigen. »Diævelen tage din kjæltring«, sagde Maren Tygeskone. »I skal være en gammel hex og en gammel diævel, til I beviser mig, at jeg er en kæltring

... jeg eller mine har ikke gået med maltsække ad gader eller stræder...« »Har jeg eller nogen af mine gået med dem?« svarede Maren Tygeskone. »Det siger jeg ikke«, sagde pigen. »Så kan du gå hen til dem, der har sagt det«, svarede Maren Tygeskone.

Denne ordveksling faldt under slagsmålets udvikling, der foruden af de to mænd overværedes af Maren Jeskone af Varho, uden at nogen af vidnerne dog synes at have fundet anledning til at gribe ind.

2. novb. 1713 havde Maren Tygeskone indstævnet pigen Maren Nielsdatter for at have overfaldet hende i hendes eget hus. Samtidig var hun selv indstævnet af modparten, hvilket ikke var noget usædvanligt i hine tider. Sagen behandledes i en ekstraret ved Gørding-Malt herreders ting. Dommen blev afsagt under medvirken af meddomsmænd 8. marts 1714. Der blev afgivet vidneforklaring, som ovenfor fremstillet, og dommerne hæftede sig ved, at Maren Tygeskone var blevet antastet i sit eget hus under sin fredelige syssel. Hun frikendtes for de skrammer, hun med uldsaxen havde tilføjet pigen, men værre var det, at hun havde kaldt Maren Nielsdatter en kæltring m. v. Denne forseelse takseredes til 2 mark at erlægge i de fattiges bøsse på tinget, ligesom hun ved retten skulle give pigen en undskyldning for de faldne ukvemsord.

Vald. Andersen.

KILDE: Gørding-Malt herreders tingbog.